

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ІЗ СІМ'ЯМИ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Процеси гуманізації суспільного життя, які нині відбуваються, вимагають створення належних умов для соціальної адаптації та інтеграції мільйонів осіб з обмеженими можливостями. Першочерговим завданням соціальної політики держави є забезпечення нормальних умов життєдіяльності та повноцінної адаптації таких дітей у соціумі, що й передбачено урядовою програмою „Діти України”, „Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті”. Сучасною світовою тенденцією є прагнення до деінституалізації та соціального інтегрування осіб з особливими освітніми потребами.

Необхідність активного вивчення сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами, обумовлена насамперед тим, що саме сім'я вважається основним стабілізуючим фактором адаптації дитини. Саме з власної сім'ї дитина виносить у доросле життя перші уявлення про морально-людські цінності, норми поведінки, характер взаємовідносин між людьми. У сім'ї діти не лише наслідують близьких, а й орієнтуються на їхні соціальні та моральні установки. Тому психологічна зрілість батьків, їхні ідеали, досвід соціального спілкування найчастіше мають вирішальне значення в розвитку дитини [2; 5].

Аналіз сучасних досліджень, проведених С. Мироною, Л. Савчук, Д. Шульженко та ін., дозволяє наголосити на тому, що питання про взаємодію вчителя-дефектолога, соціального педагога з родичами учнів – одне з найменш розроблених і найважчих питань в галузі корекційної і соціальної педагогіки. Вчені доводять, що у корекційній діяльності з батьками фахівці повинні використовувати сучасні форми і методи роботи, враховуючи індивідуальні особливості батьків, типи сімей, міжособистісні стосунки та стилі виховання [2]. Означена проблема залишається складною, мало розробленою і в практиці роботи педагогічних колективів реалізується недостатньо.

Мета роботи полягає у визначенні пріоритетних напрямів корекційної педагогічної роботи із сім'ями, що виховують дітей з особливими освітніми потребами.

Поява дитини з обмеженими можливостями в сім'ї ставить батьків перед фактом розширення соціальних контактів з різними установами, організаціями і службами. Усвідомлюючи свою відповідальність перед малюком, батьки повинні, не втрачаючи часу, починати діяти, проявляючи відповідну активність з метою створення необхідних умов для організації повноцінного розвитку і виховання дитини. Така активність є корисною, оскільки вона дозволить батькам легше пережити депресивний стан, викликаний появою дитини з дефектом у розвитку, а також зможе дати позитивний імпульс для своєчасного її лікування, виховання та розвитку.

Батьки можуть допомогти своїм дітям, якщо почнуть застосовувати систему корекційного виховання якомога раніше, вже з перших місяців життя дитини, оскільки саме перші 2–3 роки життя є критичними в її розвитку, етапом формування „функціональних ансамблів” нервово-психічної діяльності [4].

Необхідно переконати батьків, що дитина відрізняється від нас і зовні, і внутрішньо. Вона не хвора, вона просто інша. У неї інша мова, інша система сприйняття, відмінні від більшості цінності та мотиви. Найважливішим у роботі з „особливою” дитиною є прийняття її самої, відмова від поняття „хвороби” і формування сприйняття дитини як особливої, відмінної від інших [1].

Важливо навчити батьків методам і методичним прийомам, які вони зможуть застосовувати в процесі виховання своєї дитини: метод моделювання різних побутових ситуацій; ігровий метод; зміна обстановки; метод творчих завдань, доступних для дитини; метод тісної співпраці фахівців і сім'ї; театр.

У корекційно-виховному процесі необхідно прагнути виховати в дитини самостійність, впевненість, мобільність. Для цього необхідно сформувати вміння і навички, необхідні для самостійного життя; учити спілкуватися; досягти формування в дитини такого психологічного стану, коли вона сприймає

свій дефект (ваду) як одну зі своїх якостей, що відокремлюють її індивідуальність від інших, і не більше того.

Щоб досягти такого стану, дорослим не можна надмірно опікуватися дитиною, проявляти жалість, знижувати вимоги, а для цього слід створити сприятливі умови для досягнення життєвих цілей: навчити спілкуватися; визначити життєві цінності; навчити досягати поставленої мети; навчити жити, не перебуваючи в залежності від здорових (за можливістю); викоренити споживацьку психологію та замінити її умінням отримувати радість; навчити поважати бажання інших, їхні інтереси [3].

Зусилля педагогів щодо залучення батьків дітей з особливими освітніми потребами до корекційної педагогічної роботи сприятиме навчанню й розвитку дітей, попередить їхню дискримінацію за ознаками, пов'язаними з тією чи іншою індивідуальною характеристикою дитини чи її сім'ї, яка б морально не пригнічувала ні самої дитини, ні її батьків. Успіх цього процесу визначальною мірою залежить від розуміння кінцевої мети, спільних зусиль практичних працівників, науковців, усієї педагогічної громадськості.

Основними завданнями корекційної педагогічної роботи в родині є: реконструкція батьківсько-дитячих взаємин; оптимізація подружніх і внутрішньосімейних взаємин; гармонізація міжособистісних відносин між парою – матері і дитини та членами родини, членами родини та іншими (сторонніми) особами; корекція неадекватних поведінкових і емоційних реакцій батьків дітей з особливими освітніми потребами; розвиток комунікативних форм поведінки, що сприяють самоактуалізації і самоствердженню дорослих, які виховують дитину зазначеної категорії; формування навичок соціальної взаємодії; особистісне зростання кожного з членів родини дитини з особливими освітніми потребами під час корекційних занять.

В основу роботи педагога із родиною, де є дитина з особливими освітніми потребами, крім принципу комплексного підходу до організації корекційно-педагогічного процесу, мають бути покладені й принципи:

- єдності діагностики і корекційно-педагогічного процесу;
- тісної співпраці між батьками і фахівцями, батьками та дітьми;
- урахування інтересів (принцип вирішення завдання через інтерес);
- провідної діяльності.

Робота фахівців і батьків, які мають дитину з особливими освітніми потребами, має бути регулярною і довготривалою. Однією з основних проблем, яка потребує свого вирішення, стає проблема забезпечення умов і заходів для узгодженого, повноцінного освітнього та корекційного процесу для дітей зазначеної категорії, створення матеріально-технічної та методично-дидактичної бази навчання, підготовка та навчання корекційних і соціальних педагогів, спеціальних психологів для роботи із сім'ями, де виховуються діти з особливими освітніми потребами.

Важливим аспектом співпраці із сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, є створення громадських об'єднань батьків таких дітей. Одним із дієвих способів надання допомоги сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами, є „батьківський клуб”.

У батьківському клубі використовуються різноманітні форми роботи. Серед них традиційні і нетрадиційні: індивідуальні консультації з питань розвитку дитини; організація виїзних заходів: відвідання театрів, музеїв, виставок, виїзд за місто та ін.; освітні семінари; психологічні тренінги; громадські акції; прес-клуби та тематичні круглі столи; публікації досвіду виховання дитини в сім'ї; зустрічі з представниками влади; заняття в системі „дитина – батьки – спеціаліст”; участь в експертизі динаміки розвитку дитини.

Модель діяльності батьківського клубу може передбачати роботу за такими напрямками: освітній; психотерапевтичний; соціально-тренінговий; правовий; інтеграційний.

Сім'я має визначальний вплив на інтеграцію дітей у соціум, і тому її роль величезна. Тільки вирішуючи проблеми батьків, можна забезпечити повноцінну соціалізацію їхніх дітей. Ефективність реабілітації дитини з особливими освітніми потребами обумовлена ступенем інтегрованості в суспільство всієї

родини в цілому. При цьому батькам необхідно повірити в себе, у свої можливості, свою дитину, не замикатися на своїх проблемах, а вирішувати їх спільно.

Висновки. В роботі визначені пріоритетні напрями та особливості корекційної педагогічної роботи із сім'ями, що виховують дітей з особливими освітніми потребами. Визначено принципи роботи фахівця із такими родинами; методи і методичні прийоми, яким необхідно навчити батьків для застосовування в процесі виховання своєї дитини. Доведено, що однією з головних особливостей професійної діяльності фахівця в роботі із сім'ями, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, є саме робота з батьками, які не менше, ніж їхні діти, потребують реабілітації, абілітації, адаптації в життєвій ситуації, але їх потрібно до цього готувати, створюючи спеціальні програми, тому що саме від батьків, особливо на ранніх етапах розвитку дитини, залежать її здоров'я, фізична і психічна підготовленість, соціалізація та інтеграція в суспільство.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вдосконаленні напрямів взаємодії фахівців-дефектологів, соціальних педагогів і спеціальних психологів в роботі із сім'ями, що виховують дітей з особливими освітніми потребами різних нозологічних груп.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акатов Л. И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы : учеб. пособ. для студ. высш. учебн. заведений / Л. И. Акатов. – М. :ВЛАДОС, 2003. – 368 с.
2. Колишкін О. В. Корекційна освіта : вступ до спеціальності : навчальний посібник / О. В. Колишкін. – Суми : Університетська книга, 2013. – 392 с.
3. Сатир В. Вы и ваша семья. Руководство по личностному росту / В. Сатир. – М.: Апрель Пресс, Изд-во Эксмо, 2002. – 320 с.
4. Технології соціально-педагогічної роботи : навч. посіб. / за заг. ред. проф. А. Й. Капської. – К., 2000. – 372 с.
5. Шипицына Л. М. „Необучаемый” ребёнок в семье и обществе. Социализация детей с нарушениями интеллекта / Л. М. Шипицына. – СПб. : Дидактика плюс, 2002. – 496 с.